

Tilsynsrapport
Kattegatcentret
2021

Rådet for Zoologiske Anlægs samlede vurdering

Denne tilsynsrapport i 2021 følger op på Rådet for Zoologiske Anlægs tidligere vurdering af Kattegatcentret i 2018, og gør status for udviklingen og kvaliteten af anlæggets arbejde.

Det er Rådet for Zoologiske Anlægs samlede vurdering i 2021, at Kattegatcentrets opgavevaretagelse er meget tilfredsstillende.

Kattegatcentret varetager de lovbestemte opgaver som formidling, avlssamarbejder, naturbevarelse og forskning på et højt niveau. Anlægget har fulgt tilfredsstillende op på de forhold, som blev påpeget ved rådets sidste besigtigelse og anlægget arbejder med et strategisk afsæt engageret og målrettet for at udvikle den samlede virksomhed kvalitativt, herunder udvikle nye markante undervisningsaktiviteter og tilvejebringe betydelig ekstern støtte til anlægsprojekter.

Vurdering i 2018

Rådets samlede vurdering af Kattegatcentrets opgavevaretagelse i 2018 var tilfredsstillende. Den skriftlige vurdering i 2018 kan læses her: [Rådet for zoologiske anlægs tilsynsrapport Kattegatcentret 2018](#)

Fakta om Kattegatcentret

Anlægget er en selvejende institution med hjemsted i Grenaa, Norddjurs Kommune beliggende ved Grenaa Havn ud til Kattegat. I tilknytning hertil er oprettet en ejendomsfond, der bl.a. har som formål at opføre og udleje bygninger til brug for Kattegatcentret.

Anlægget modtager årligt statsligt driftstilskud i henhold til lov om statstilskud til zoologiske anlæg og årligt kommunalt driftstilskud. Norddjurs Kommune er anlæggets offentlige hovedtilskudsyder.

Kattegatcentret åbnede i 1993 og rummer i dag et stort antal fisk og andre havdyr fordelt på 45 indendørs akvarier (heraf 13 åbne bassiner) og et udenørs sælanlæg. Anlægget har mange især arter af hajer og kalder sig Danmarks hajcenter.

Anlægget samarbejder med en række interessenter nationalt og internationalt, herunder akvarier/zoologiske anlæg, zooorganisationer og universiteter.

Nøgletal for Kattegatcentret 2020:

- Antal besøgende: 129.641¹ (2019: 152.500 besøgende)
- Samlede omsætning: 34.8 mio. kr.
- Årsværk: 23,3 fastansatte
- Anlægget råder over et areal på 6.600 m².

¹ Periodevis nedlukning i 2020 pga. covid-19.

Fokusområder

Arbejdsgrundlag

Det zoologiske anlæg er i henhold til zoo-loven forpligtet til at udarbejde en fireårig arbejdsplan, hvoraf det fremgår, hvilke opgaver anlægget vil forpligte sig til at udføre. Anlæggets vedtægter skal være godkendt af Kulturministeriet.

Anlæggets vedtægtsbestemte formål er at tilvejebringe og formidle viden om fiske-, dyre- og planteliv; menneskets forhold til naturen; havmiljøet, specielt om Kattegat; og renere teknologi og naturforvaltning i øvrigt.

Kattegatcentrets mission er at skabe oplevelser og formidling med viden, holdning og hjerte, så anlægget kan bidrage til at bevare havet og livet i havet. Kattegatcentrets vision er, at langt flere bliver ”bidt af havet” ved at blive bevæget og inspireret til at nyde, forstå og passe på havet.

Anlægget arbejder strategisk med et øget fokus på udvikling. Der er udarbejdet fireårige arbejdsplaner med mål og aktiviteter for 2017-20 og 2021-24 for at sikre kontinuerlig udvikling inden for anlæggets formidling, undervisning, forskning, naturbevarelse og erhvervsudvikling med havet i centrum.

Anlægget har i 2017 udarbejdet en 10-årig masterplan for den overordnede udviklingsproces for Kattegatcentrets større ny- og ombygninger fordelt på tre etaper. Aktuelt arbejdes på 1. etape, der omfatter et nyt skoletjenestelaboratorium, tidssvarende karantænefaciliteter og et pingvinanlæg. Formålet er at skabe mere fokus på naturbevarelse og en bedre beskyttelse af havmiljøet. Samtidig er anlægget gået fra klassiske sponsorater til værdibaserede partnerskaber. Foreløbig indgået 17 partnerskaber.

Ressourcegrundlag

Det zoologiske anlæg er i henhold til zoo-loven forpligtet til at have en høj standard og et økonomisk grundlag, der gør det muligt at opretholde denne. Endvidere skal der være en fuldtidsansat zoolog.

a. Økonomi

Kattegatcentrets samlede indtægter var i 2020 på 34,8 mio. kr. og fordeler sig således:

- Driftstilskud staten: 3,25 mio. kr. (heraf særtilskud på 2 mio. kr.)
- Tilskud covid-19: 8,16 mio. kr. (covid-19 hjælpepakker)
- Driftstilskud kommune: 3,93 mio. kr.
- Entré indtægter mv: 12,08 mio. kr.
- Butik, cafe mm: 5,18 mio. kr. (omsætning)
- Sponsorater: 0,60 mio. kr.
- Indsamlinger: 0,10 mio. kr.
- Andre indtægter: 1,46 mio. kr.

Staten yder i en fireårig periode 2018-21 et ekstraordinært årligt statsligt driftstilskud på 2 mio. kr. til Kattegatcentret.

Årets resultat var på 4,1 mio. kr. i 2020. Covid-19 hjælpepakker (primært statslige) bidrog positivt til overskuddet. Efter tilførsel af årets resultat var anlæggets egenkapital på 10,1 mio. kr., heraf var 5,1 mio. kr. henlagt til anlægs/renoveringsprojekter.

I 2020 opnåede Kattegatcentret fuld finansiering af masterplanens 1. etape med en samlet økonomiske ramme på 60,5 mio. kr. ved en betydelig fondsfinansiering, tilskud fra Norddjurs Kommune og Grenaa Havn. Forventet åbning af de nye anlæg marts 2022.

Anlægget arbejder med en forretningsmodel, hvor viden og klare holdninger går hånd i hånd med det kommercielle med henblik på at tjene penge for at kunne udvikle anlægget.

b. Medarbejdere

Anlægget rådede i 2020 over 23,3 fastansatte årsværk, herunder videnskabelige medarbejdere, hvoraf 5 var biologer.

Der blev ansat ny direktør i foråret 2021.

c. Bygninger

De bygningsmæssige rammer er velholdte. Anlægget renoveres og udvikles løbende med nye anlæg og publikumsfaciliteter. Den aktuelle udvidelse af anlægget med bl.a. nyt pingvinanlæg er den største udvidelse af anlægget siden Kattegatcentret blev etableret.

Det Zoologiske Råds vurdering 2021

Kattegatcentret er et professionelt og veldrevet anlæg, der med et strategisk afsæt arbejder engageret og målrettet for at udvikle den samlede virksomhed kvalitativt. Der er sket væsentlige forbedringer siden rådets seneste besigtigelse. Anlægget har fokus på en kontinuerlig udvikling inden for formidling, avlssamarbejde, naturbevarelse, forskning og en bæredygtig økonomi. Kattegatcentret er nået i mål med finansiering af masterplanens etape 1 og udvikling af anlægget understøttes af, at anlægget indgår varige værdibaserede partnerskaber.

Zoorådet vil følge udviklingen af den fortsatte realisering af anlæggets strategiske grundlag og fireårsplan med interesse.

Rådet anbefaler:

- At anlægget fortsat konsoliderer anlæggets økonomi, så det er muligt at udvikle og opretholde en høj standard i anlæggets virksomhed.

Formidling

Det zoologiske anlæg skal i henhold til zoo-loven virke til fremme af formidling af kendskabet til vilde dyr. Anlægget skal have særlige formidlingsprogrammer rettet mod børn og unge, såvel når de besøger anlægget i og uden for skolesammenhæng. Anlægget skal have en tilfredsstillende formidling til gavn for de øvrige gæster.

Kattegatcentrets formidling tager udgangspunkt i anlæggets mission og vision om, at langt flere bliver bidt af havet. Der er fokus på, at den bedste formidling sker via kobling af videnskab og sansning. Anlægget har i 2020 udarbejdet ny udstillingsstrategi, der skal øge fokus på besøgenes interaktion, inddragelse og indflydelse på oplevelsen.

Udstillingen er inddelt i tre overordnede temaer: Tropiske have, Livet i Kattegat og Farlige fisk. Derudover interaktive temaudstillinger.

Siden rådets besigtigelse i 2018 er der bl.a. åbnet udstilling om miljømæssige udfordringer med plastic i havet (2019), udstilling om dyrkning og anvendelse af tang (2020), udstilling om Troels Kløvedals liv på havet og ny formidling om Kattegat (2021). Sideløbende er der bl.a. opsat lyttestationer, touchskærme og ekspertsærme i udstillingen. I 2022 er planlagt åbning af formidlings- og oplevelsesunivers i nyt pingvinanlæg, der bl.a. sætter fokus på, at flere arter af pingviner er truede, som en af de dyregrupper, der allerede nu påvirkes mest af klimaforandringer.

Formidling, hvor personale medvirker og er i dialog med de besøgende, foregår bl.a. ved åbne akvarier/anlæg med træning og fodring af f.eks. hajer og sæler, dykning i hajbassin, og hvor besøgene kan komme i nærkontakt med udvalgte fisk og havdyr. Der foregår løbende særlige formidlingsaktiviteter, f.eks. dissektion af havdyr.

Anlægget anvender desuden formidling uden aktiv medvirken af personale bl.a. ved skiltning, plancher, udstillinger og akvarier med levende dyr. Formidlingen understøttes af digital teknologi.

Anlægget indsamler data om, hvordan de besøgende bevæger sig rundt i udstillingen, cafe mm. til brug for udvikling af formidlingen.

Kattegatcentret har en meget aktiv skoletjeneste. Lederen af skoletjenesten er samtidig naturfagskoordinator/konsulent for Norddjurs Kommune og modtager honorar herfor svarende til 1 dag om ugen. Anlægget underviser elever fra hele Danmark i skoletjenesten, men især elever fra lokale skoler i Norddjurs og Syddjurs kommuner.

Anlægget har et bredt udvalg af undervisnings- og oplevelsesforløb for alle – fra børnehavebørn til studerende på de videregående uddannelser. Målet er at give

eleverne sjov, engagerende og lærerig undervisning, hvor de selv prøver kræfter med naturvidenskab. F.eks. som led i det internationale EU-projekt ”ERASMUS, Ocean Connection”, hvor anlægget og skole i Grenaa har bygget og nedsat *biohytter* i Kattegat. Biohytterne består af tomme muslingeskaller i metalbure, og skaber nye leve- og skjulesteder for dyre- og plantelivet i havet. Eleverne følger via videoundersøgelser, hvordan deres biohytter danner rammer for nyt liv. Formålet er at øge biodiversiteten i havet.

Skoletjenesten udviklede i 2020 nye tiltag i forbindelse med covid-19. Bl.a. *BioKim*, der live sendte indhold for landets skolebørn om fisk og havaktiviteter og videoundervisning under nedlukningen. Nogle udsendelser nåede ud til mere end 7.000 børn. Derudover igangsattes *Saltvandsakademiet*, hvor grupper af 18 børn fik undervisning i en uge i sommerferien. Tilsvarende blev årlig naturvidenskabsfestival i Norddjurs for 6.-10. klassesettrin gentænkt digitalt, så ca. 1300 skolebørn dissekerede blæksprutter digitalt.

I 2019 var det samlede besøgstal i anlægget på 152.500. I 2020 med delvis nedlukning på grund af covid-19 var det samlede besøgstal på 129.600.

Fremadrettet udvikles formidling og undervisning bl.a. i forbindelse med nyt skoletjenestelaboratorium og pingvinanlæg i 2022.

Det Zoologiske Råds vurdering 2021

Kattegatcentrets formidling er på et meget højt niveau, og ligger i fin forlængelse af anlæggets vision for, at besøgende bevæges og inspireres til at nyde, forstå og passe på havet. Især anlæggets undervisningsaktiviteter er på et imponerende niveau og omfang i forhold til anlæggets størrelse. F.eks. de seneste tiltag i forbindelse med covid-19 som *BioKim* og *Saltvandsakademiet*.

Der er i anlægget en god balance imellem dyrevelfærd/formidling og imellem natur-oplevelse/kommercielle aktiviteter.

Zoorådet vil følge anlæggets udvikling af formidling og undervisning fremover med interesse, herunder gennemførelsen af etape 1 i anlæggets masterplan.

Rådet anbefaler:

- At anlægget prioriterer et nyt sammenhængende design i udstillingen, så det bliver lettere for besøgene at finde rundt i udstillingen med udgangspunkt i en fortælling/rød tråd om anlæggets virke.
- At anlægget også fremover har fokus på at udvikle den samlede formidlingsindsats, så anlægget fortsat er på et meget højt formidlingsmæssigt niveau.

Avlssamarbejder

Det zoologiske anlæg skal i henhold til zoo-loven medvirke aktivt i arbejdet med at bevare truede vilde dyrearter, herunder relevant avlssamarbejde nationalt og internationalt med andre tilsvarende anlæg.

Kattegatcentret deltager i 14 internationale avlssamarbejder og er international artsadministrator for sømrokke (EAZA). Anlægget er medlem af Elasmobranch TAG steering committee (EUAC/EAZA) og bestyrelsesmedlem i organisationen Bæredygtig Kystkultur og prioriterer et tæt samarbejde med nationale og udenlandske akvarier.

I forbindelse med projektet for den truede sømrokke har Kattegatcentret opdrættet 31 sømrokker med henblik på udsætning i havet (udsat i Kattegat 2020) for at indhente ny viden om sømrokkerne og få erfaringer om protokoller og processer i forbindelse med udsætning af bruskfisk generelt. Projektet gennemføres i et samarbejde med Statens Naturhistoriske Museum og WWF Verdensnaturfonden.

Anlægget arbejder for at skærpe indsatsen for begrænsning af indsamling af vilde dyr ved aktiv deltagelse i internationale avlsprogrammer.

Det Zoologiske Råds vurdering 2021

Anlæggets avlssamarbejde er meget tilfredsstillende, og for udvalgte dele som sømrokkeprojektet på et meget højt niveau, der ligger i fin forlængelse af anlæggets ansvarsområde og profil.

Rådet anbefaler:

- At anlægget udarbejder en strategi for avlsarbejdet, herunder hvilke arter anlægget ønsker at rumme fremover.
- At øge aktiviteten i det internationale organisatoriske arbejde, da anlægget er stærk på forskningsområdet og kan bidrage væsentligt til videreudvikling af de internationale programmer inden for fiskegruppen.

Naturbevarelse

Det zoologiske anlæg skal i henhold til zoo-loven deltage i relevante naturbevaringsprojekter.

Kattegatcentret samarbejder med danske og udenlandske akvarier som medlem af DAZA, EAZA og EUAC om naturbevaring. Samarbejdet omfatter erfaringsudveksling om hold og avl af fisk mv. og indsamling og udveksling af dyr.

Kattegatcentret arbejder med naturbevarelse i projektet for sømrokker. Anlægget er med i EU-projektet Ocean Connection, hvor der nedsættes biohytter

i havet for at fremme biodiversiteten i lokalområdet og har indgået samarbejde med BirdLife International og Dansk ornitologisk forening om at udbrede kendskabet til de truede vilde pingviner pga. klimaforandringer.

Det Zoologiske Råds vurdering 2021

Kattegatcentrets arbejde med naturbevarelse er tilfredsstillende og for udvalgte dele som sømrokkeprojektet på et meget højt niveau.

Rådet anbefaler:

- At anlægget udarbejder en strategi for naturbevaringsarbejdet, der sættes i relation til anlæggets organisation og ressourcer.

Bidrag til forskning

Det zoologiske anlæg skal i henhold til zoo-loven virke til støtte for forskning.

Kattegatcentret deltager i nationale og internationale forskningsprojekter om f.eks. biodiversitet, truede arter, tang og naturbaserede løsninger. Anlægget deltager aktivt i forskningsprojekter ved at stille ekspertise, dyr, faciliteter mv. til rådighed for forskere og ved at formidle forskningen til besøgende, elever, virksomheder, politikere, interesseorganisationer og journalister.

Anlægget deltager i forskningsprojekter relateret til anlæggets arter i samarbejde med studerende og forskere fra danske og udenlandske universiteter. Der samarbejdes bl.a. med Aarhus Universitet om dolkhaler og havsvampe og med WWF Verdensnaturfonden og Statens Naturhistoriske Museum om opdræt og udsætning af sømrokker. Anlægget deltager også i forskning om undervisning, formidling og udstilling.

Kattegatcentret er sammen med Bæredygtig Kystkultur og 9 østjyske kommuner initiativtager til udvikling af regional havplan for det vestlige Kattegat med fokus på et bæredygtigt havmiljø. Projektet foregår i samarbejde med Aarhus Universitet og Københavns Universitet. Derudover er anlægget del af AlgeCenter Danmark sammen med AU og Teknologisk Institut og deltager i forsknings- og udviklingsprojekter om bl.a. bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer.

Det Zoologiske Råds vurdering 2021

Anlæggets forskningsarbejde er tilfredsstillende. Anlægget bidrager til støtte af forskningsprojekter på universiteter og lignende ved at stille dyr, materiel, faciliteter og viden til rådighed i et væsentligt omfang på et meget højt fagligt niveau. Derudover prioriterer anlægget formidling af forskning.

Rådet anbefaler:

- At anlægget prioriterer at udøve egen forskning bl.a. i forbindelse med sømrokkeprojektet både som projektejer og med skriftlige bidrag inkl. fagfællebedømmelse, da anlægget besidder stor viden herom og det vil øge anlæggets status som attraktiv samarbejdspartner.
- At anlægget fremover fastlægger klarere mål på forskningsområdet, så det i højere grad bliver målbart, om de gennemføres.

Baggrund

1. Vurderingsforløbet på Kattegatcentret

Det Zoologiske Råd besøgte Kattegatcentret den 26. maj 2021.

Tilstede var:

Fra Kattegatcentret:

- Peter Sand, bestyrelsesformand Driftsfonden (deltog den første time af vurderingsforløbet)
- Karsten Bjerrum Nielsen, direktør
- Simon Knoblauch, kommerciel chef
- Lone Thybo Mouritsen, forskningschef
- Søren Forsberg, leder af skoletjeneste/undervisning
- Rune Kristiansen, kurator – leder for dyrehold

Fra Rådet for Zoologiske Anlæg:

- Bengt Holst, formand for rådet, særlig rådgiver
- Hanne Strager, biolog, næstformand, selvstændig rådgiver
- Catharina Eggers, embedsdyrlæge, Ministeriet for Miljø- og Fødevarer
- Ernst H. Andresen, embedsdyrlæge, Ministeriet for Miljø- og Fødevarer
- Jørgen Lund, driftschef Naturkraft
- Lisbeth Skovmand Høgh, direktør AQUA Akvarium & Dyrepark
- Maj Friis Munk, biolog, Ministeriet for Miljø- og Fødevarer

Fra Slots- og Kulturstyrelsen, sekretariat for rådet:

- Lise-Lotte Bjerre, specialkonsulent

Besøget foregik i anlægget og omfattede besigtigelse af anlægget og dialog med anlæggets ledelse om Kattegatcentrets opgavevaretagelse.

2. Om Rådet for Zoologiske Anlægs tilsyn

Rådet for zoologiske anlæg fører et løbende tilsyn med de zoologiske anlæg, der modtager statsligt driftstilskud, i henhold til lov om statstilskud til zoologiske anlæg (lov nr. 255 af 12/04/2000).

Formålet med at yde statsligt driftstilskud er i henhold til loven at tilskynde til en stadig højere grad af professionalisme i de zoologiske anlægs arbejde med formidling af viden om dyrene og deres levevis samt anlæggenes deltagelse i relevante avlssamarbejder og naturbevarelsesprojekter.

Som led i tilsynet foretager rådet faglige vurderinger af anlæggene. Den faglige vurdering baserer sig dels på anlæggets egen indberetning til Slots- og Kulturstyrelsen samt på rådets besigtigelse af de enkelte anlæg. Rådet besigtiger anlæggene hvert andet år og følger op på besigtigelserne med en skriftlig vurdering af anlæggenes varetagelse af opgaverne efter loven. Rådets vurderinger tager udgangspunkt i zoo-lovens § 3, herunder:

- Anlæggets udvikling i forhold til den seneste 4-årsplan, tidligere vurderinger fra rådet samt evt. øvrige udviklingsplaner.
- Organisationsform herunder kravet i zoo-loven om en fuldtidsansat zoolog (cand. Scient.), øvrige tilskud fra offentlige myndigheder, nøgletal (samlet omsætning, antal årsværk, besøgende) samt udviklingen heraf.
- Ressourcegrundlag, herunder bygninger og anlæg.
- Formidling af viden om dyrene og deres levevis herunder særlige formidlingsprogrammer for børn og unge.
- Samarbejde, herunder avlssamarbejde nationalt og internationalt herunder hvilke samarbejder anlægget er koordinator for og hvilke man deltager i.
- Naturbevarelse, herunder hvilke projekter anlægget deltager i og på hvilket niveau.
- Status på anlæggets forskning – dels aktiviteter, hvor anlægget selv udøver forskning, dels aktiviteter, hvor anlægget bidrager ved at stille dyr/faciliter og viden til rådighed for andres forskning.

Rådets vurdering bliver sammenfattet i en bedømmelse af anlæggets opgavevaretagelse efter følgende skala:

- Meget tilfredsstillende
- Tilfredsstillende
- Ikke helt tilfredsstillende
- Ikke tilfredsstillende

Tilsynsrapporten indeholder rådets vurderinger af og eventuelle anbefalinger til anlæggets drift og fortsatte udvikling. Rapporten giver samtidig anlæggets kommunale tilskudsyder en viden om det enkelte anlægs virksomhed og de rammer, anlægget arbejder i.